

הבדלת לויים

פסחים ק"ד א' אמר ריב"ל המבדיל צריך שיאמר מעין הבדלות האמורות בתורה כו' בין כהנים ללויים וישראלים כו' תרי מילי ניהו דכתיב בעת ההיא הבדיל ד' את שבט הלוי, בין כהנים ללויים דכתיב בני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים. והנה מצינו עוד בפרשתינו (ח' י"ד) והבדלת את הלויים מתוך בני ישראל, ואולי הביאו פסוקים שהקב"ה הבדיל שכן הוא ל' הברכה המבדיל בין קדש כו', ופסוק זה הוא ציווי למשה שיבדיל. אך מצינו עוד בפ' קרח (במדבר ט"ז ט) המעט כי הבדיל אלקי ישראל אתכם כו', וע"ע מש"כ בצה"ל פ' עקב.

המבדיל בין קדש לחול

הנה בברכת הבדלה אומרים בתחילתה המבדיל בין קדש לחול ולכא' הכוונה על הבדלה בין שבת לחול, אבל ע' פסחים ק"ד א' אמר רבי יהושע בן לוי המבדיל צריך שיאמר מעין הבדלות האמורות בתורה. ופי' רשב"ם וכולהו הנך כתיבי ולהבדיל בין הקדש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור כו' אבל הבדלה דשבת לא כתיבא דמעין חתימה חשיבא לקמן, והנה פסוק זה שהביא רשב"ם הוא בסו"פ שמיני וקאי על קדשים וחולין ונמצא דמה שאומרים בתחילת הבדלה המבדיל בין קדש לחול אין הכוונה בין שבת לחול אלא בין קדשים לחולין, אבל בחתימה כשאומרים בין קדש לחול אין הכוונה לקדשים אלא הכוונה לשבת שהרי במוצ"ש שחל ביו"ט אומרים בין קדש לקדש וכמו שהביא רשב"ם בעמ' ב', ונמצא שבין קדש לחול שתחילת ההבדלה היינו בין קדשים לחולין ובין קדש לחול שבחתימה היינו בין שבת ליום חול.

והנה בגמ' א' ואמר רב יהודה אמר שמואל המבדיל צריך שיאמר מעין חתימה סמוך לחתימתו, ופומבדיתאי אמרי מעין פתיחתן סמוך לחתימתן, מאי בינייהו איכא בינייהו יום טוב שחל להיות אחר השבת, דחתימתן בין קודש לקודש, מאן דאמר מעין פתיחתן סמוך לחתימתן לא בעי למימר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת. ומאן דאמר מעין חתימתן סמוך לחתימתן בעי למימר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת.

ויל"ע למ"ד מעין פתיחה סמוך לחתימה דהואיל והפתיחה היא בין קדש לחול איך מתקיים ד"ז סמוך לחתימה, ובשלמא אם המבדיל בין קדש לחול שבפתיחה הוא בין שבת לחול א"כ מתקיים ד"ז במה שאומרים ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת, אבל אם בין קדש לחול היינו בין עבודה מחוללת לעבודה שאינה מחוללת היכן אומרים זאת סמוך לחתימה.

ויהי בנסוע הארון

א. מעשה במשפחה שנסעו לשבת עליה לתורה לבר מצוה לישוב קטן ולקחו עמם ס"ת ואותה שבת פ' בהעלותך היתה, והנה בפסוק אחרון לפני ששי נמצא טעות ברורה בס"ת, ונמצא שא"א להמשיך, והרי אין להם ס"ת אחר וגם חתן בר מצוה לא יקבל עליה כנהוג. הנה בשבת קט"ו ב' ת"ר ויהי בנסוע הארון ויאמר משה פרשה זו עשה לה הקב"ה סימניות מלמעלה ולמטה לומר שאין כאן מקומה ר' אומר

לא מן השם הוא זה אלא מפני שספר חשוב הוא בפני"ע, כמאן אזלא הא דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן חצבה עמודיה שבעה אלו שבעה ספרי תורה כמאן כר' מאן תנא דפליג עליה דרבי רשב"ג הוא דתניא רשב"ג אומר עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן ותכתב במקומה ולמה כתבה כאן כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה פורענות שנייה מאי היא ויהי העם כמתאוננים בפורענות ראשונה ויסעו מהר ד'.

ולעיל א' בגמ' ס"ת שאין בה כדי ללקט שמונים וחמש אותיות כגון פרשת ויהי בנסוע הארון מצילין אותה מפני הדליקה או אין מצילין כו' ופרש"י כגון פרשת ויהי בנסוע הארון שהוא ספר לעצמו כדלקמן ויש בה פ"ה אותיות, ומבואר שד"ז תל"י במחלוקת רבי ורשב"ג אם הוא ספר בפני"ע או לא, ומדנקטו הפוסקים באו"ח סי' של"ד

שיעור זה של פ"ה אותיות שמקורו מפ' ויהי בנסוע לפי רבי שהוא ספר בפני"ע א"כ מוכח דקימ"ל כרבי שהוא ספר בפני עצמו, וכן מבואר בנוב"י יו"ד סי' ע"ד.

וע"ש עוד שהרי בין ספר לספר צריך ד' שיטין הפסק וכאן אין עושים הפסק ד' שיטין מאיזה טעם או משום ויהי בנסוע הוא מעט וא"כ יהא חלק מרובה על הכתב, וע"כ מקיימים את ההפסק בהיכר אחר.

והנה ברמ"א סי' קמ"ג ס"ד ובשעת הדחק שאין לצבור רק ס"ת פסול ואין שם מי שיכול לתקנו י"א דיש לקרות בו בצבור ולברך עליו, ויש פוסלין, ואם חומש אחד שלם בלא טעות יש להקל לקרות באותו חומש אע"פ שיש טעות באחרים. ולפ"ז יש לדון שבאופן הנ"ל שהטעות היתה קודם ויהי בנסוע א"כ יש להחשיב את ויהי בנסוע לספר אחר ובשעת הדחק יהא אפשר לקרות אף שיש פסול כיון שהוא ספר אחר. שוב שאלתי לרבנו הגר"ח קניבסקי ואמר שאין מסתבר שאפשר לקרות.

והנה בתשו' מהר"מ מינץ סי' פ"ה כ' גבי אופן שלא קראו קריאת התורה בשבת שמשלימין בשבת הבאה, שאם החסירו פ' פקודי אין משלימים לשבת הבאה שאין מצרפים קריאה אחת מב' ספרים, ומשום שכשקורין ב' פרשיות מחברין אותם בחד גברא ואין לעשות כן בב' ספרים, והו"ד במג"א סי' קל"ה ס"ק ד' וע"ש במ"ב שיש חולקים.

ויש להעיר שלפי רבי הרי בכל קריאת פ' בהעלותך שבששי מתחילין לקרות ויהי בנסוע הארון וממשיכים ויהי העם כמתאוננים וזה קריאה מב' ספרים בחד גברא.

ויל"ע למה נקרא כל א' חומש כדאי' בב"ב י"ג ב' ובגיטין דף ס', וע' רש"י פ' נשא פ' ז' פ"ב על הפסוק אלם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה כנגד חמשה חומשי תורה וכנגד חמש דברות שעל כל לוח, ובעוד הרבה מקומות, והרי התורה מתחלקת לז' ספרים. ומזה נ' שיש ב' סוגי חלוקות ואף שהם ז' ספרים מ"מ יש גם חלוקה של ה' חומשים, וא"כ אפשר שד' הרמ"א ומהר"ם מינץ הנ"ל הם בחלוקה לחומשים ולא בחלוקה לספרים וצ"ע בזה.

טבול יום אסור במקדש

בסוף הפרשה ויאמר ד' פתאם אל משה ואל אהרן ואל מרים צאו שלשתכם אל אהל מועד ופרש'י נגלה עליהם פתאום והם טמאים בדרך ארץ והיו צועקים מים מים להודיעם שיפה עשה משה שפירש מן האשה מאחר שנגלית עליו שכניה תדיר ואין עת קבועה לדבור, צ"ע מה שבקשו מים לטבול שהרי מ"מ יהיו טבול יום ואסור להכנס לאהל מועד.

הסגר של מרים

בזבחים ק"ב א' גבי מרים מי הסגירה אם תאמר אהרן הסגירה אהרן קרוב הוא ואין קרוב רואה את הנגעים כו', והק' מהרש"א דלמ"ד פינחס נתכחן מז' ימי המילואים א"כ היה יכול פינחס להסגירה, וכ' שמה מוכח ששלישי בראשון חשיב קרוב, ובעמודי אור סי' כ"ח אות ד' כי דהנה בתו' שם כ' בד"ה פינחס בספרי תניא אמר אהרן נמצאתי מפסיד לאחותיני שאיני יכול להסגירה ולא לטמאה ולא לטהרה לפי דרכנו למדנו שהיה אהרן דורש אין אדם רואה נגעי קרובו, ותימה במה היה מפסידה הא דאין אדם רואה הנגעים כל שכן שהיתה טהורה עכ"ל, וכ' בעמודי אור דבספרי פ' בהעלותך סי' ק"ה אי' ויפן אהרן אל מרים מגיד הכתוב שכל זמן שהיה רואה היתה פורחת בה, והביאור בזה שהיתה הצרעת גדלה והולכת בה יותר ויותר וחשש אהרן שתהא פורחת בכולה, וקמ"ל שפורח מן הטהור טמא ופורח מן הטמא טהור, והשתא אם היה אהרן כשר להסגירה הרי כשתפרח בכולה תטהר ע"ז, אבל הואיל ואהרן אינו כשר להסגירה ורק פינחס כשר כיון ששלישי בראשון כשר, ועד שפינחס יבא תהא פורחת בכולה וכיון שעדיין לא טימאהו חשיב פורח מן הטהור, וזהו שאמר אהרן נמצאתי מפסיד לאחותי.

ברכת מאורי האש על כוכבים ועל אש שלא בידי אדם

מעשה שבמוצ"ש ירו אויבינו טילים נגד ישראל וירי כנגדם טילים להפילם ומתוך כך נעשה אור ויל"ד מהו לברך ע"ז ברכת מאורי האש. א. בטור סי' רצ"ו כי איתא בפרקא דר"א אליעזר א"ר מונא כיצד אדם חייב להבדיל יקרב ידו לאור הנר ואומר בורא מאורי האש כו' ואם היה בדרך פושט ידו לאור הכוכבים שהן מן האש ומברך בורא מאורי האש. והנה בסי' רח"צ לא הוזכר ד"ז שאפשר לברך על אור הכוכבים, ובפי' הרד"ל שעל פרד"א פ"כ כ"א נתקשה בזה, וכ' שיש להוכיח מברכות נ"ג שא"א לברך על אור הלבנה, (ע"ש תני חדא אור של בית הכנסת ושל בית המדרש מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו, ל"כ כו' ואב"א הא והא דאיכא חזנא ולא קשיא הא דאיכא סהרא והא דליכא סהרא, וכ"ה בשו"ע סי' רח"צ שמברכים על אור של בית הכנסת רק אם אין שם לבנה זורחת, דאם הלבנה זורחת האור של בית הכנסת אינו אלא לכבוד, וק' דלמה לא יברכו על אור הלבנה, ומוכח שא"א לברך על אור הלבנה), וא"כ ה"ה א"א לברך על אור של כוכבים.

וכ' שם עוד הרד"ל דפרד"א לשי' דקאמר שם שלאדם הראשון נזדמן עמוד אש, אבל בפסחים נ"ד אי' ובמוצאי שבת נתן הקב"ה דיעה באדם הראשון מעין דוגמא של מעלה והביא שני אבנים וטחנן זו בזו ויצא מהן אור, וא"כ הפרד"א לשי' דגם אש בידי שמים אפשר לברך, אבל לדין רק אש בידי אדם, וע"כ א"א לברך על לבנה ולא על כוכבים.

ועוד כי שם שיש לדון אם אפשר לברך בורא מאורי האש על אש שנעשה מברקים וכן על הרים יורקי אש, או על עמוד האש שהיה לבני ישראל במדבר, וכיון שנתבאר שמברכים רק על אור שנעשה בידי אדם א"כ באופנים הנ"ל אין מברכים.

ב. והנה בעיקר מה שהק' למה א"א לברך על אור הלבנה י"ל דהנה ל' הטור בשם פרקא דר' אליעזר שמברכים על כוכבים שהן מן האש, ובפרקא דר"א הגי' היא פושט ידו לאור הכוכבים שהם של אש, ולפ"ז אין רא"י מלבנה שהרי הלבנה אינה של אש ואור הלבנה הוא מהחמה, וע"כ א"א לברך עליה בורא מאורי האש, וכ"ה בהגהות מר' שמואל לוריא על ד' הרד"ל והביא כן מהזוהר סיהרא לית לה מגרמה כלום, וכ' שעפ"ז יש לבאר את ל' הגמ' בשבת דף קנ"ו האי מאן דבלבנה אכיל דלאו דיליה ופרש"י אכיל לא דיליה כלנה הסגת גבול החמה למשול אף ביום, אולם להנ"ל י"ל אכיל דלאו ידידה שהלבנה אין לה אור מעצמה אלא מהחמה. (וע"ש גהש"ס). וכ' דמה שאמרו בילקוט ריש שיר השירים חמה ולבנה וכוכבים של אש, "לבנה" הוא ט"ס.

ולפ"ז אפ"ל דמה"ט לא הביאו הפוסקים שאפשר לברך על כוכבים שהרי ידוע שיש כוכבים שיש להם אור מעצמם כמו חמה ועליהם שפיר אפשר לברך ויש כוכבים שאין בהם אור מעצמם אלא אור מהחמה וכמו שהלבנה מאירה מאור החמה, (וע' פסחים ב' א') וזה כוונת פרקא דר' אליעזר שהם של אש שדוקא אותם כוכבים שהם עצמם אש אפשר לברך עליהם, וכיון שאין כל אחד בקיא איזה כוכבים הם של אש ואיזה אינם של אש ע"כ לא הביאו הפוסקים ד"ז שאפשר לברך על כוכבים.

ולפ"ז א"צ לחלק בין אור הנעשה בידי שמים לאור הנעשה בידי אדם. ג. אלא שלענין האופנים הנ"ל שדן הרד"ל י"ל עוד שהרי קיימ"ל שאין מברכים אלא על נר שעשוי להאיר, וכמבואר בשו"ע סי' רח"צ סעיף י"א שר של בית הכנסת אם עשוי רק לכבוד אין מברכים עליו, וכן מבוי' שם בסי' י"ב שעל נר של מתים שאינו עשוי להאיר אין מברכים עליו, וכן ע"ש בסי' י' אור של כבשן שבאופן שאינו עשוי להעיר אין מברכים עליו.

ולפ"ז גבי כוכבים יש לדון שיברכו עליהם משום שנעשו להאיר, וכלשון הכתוב בבראשית (א' ט"ז) ויעש אלקים את שני המאורות הגדלים את המאור הגדל לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים: ויתן אתם אלקים ברקיע השמים להאיר על הארץ, וא"כ בזה יש לדון אם אפשר לברך עליהם, ובזה צריך להסי' שכי' הרד"ל שאין מברכים על מה שלא נעשה בידי אדם, או על מש"כ לעיל שאין להם אור מעצמם, וכן על עמוד האש שהיה במדבר יש לדון אם אפשר לברך עליו שהרי נאמר בפ' בשלח (שמות י"ג כא) ודי' הלך לפניו יוםם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה, אבל על הרים יורקי אש א"א לברך משום שלא נעשו לאורה.

ומה"ט פשוט שא"א לברך על טילים שיורים אותם לפגוע ולהזיק ולא לאורה, אבל על אלו שנעשו לאורה שפיר אפשר לברך, אך זיקוקין שנעשים לנוי לכא' לא חשיב שנעשו לאורה.

ולענין ברקים לכא' ג"כ א"א לברך שכמדומ' שלא נעשו לאורה, ובתהילים י"ח ט"ו וישלח חציו ויפצם וברקים רב ויהמם, ומבואר שהברקים נשלחו להמם ולא לאורה.

ד. ויש לדון עוד אם אפשר לברך על אש שהיתה על המשכן, כמו שנאמר בסו"פ פקודי (שמות מ' ל"ח) כי ענן ד' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם, ובזה יש לדון אם חשיב שנעשה לאורה, וע' בתרגום וחיזו אשתא הוי בליליא, ובתרגום יונתן אי' ועמודא דאישתא הוה מנהר בליליא והל' מנהר הוא מאיר.

שוב שאלתי לרבנו הגר"ח קניבסקי ואמר שדבר שנעשה בידי שמים נעשה לכל מה שאפשר להנות ממנו, וא"כ אף ברקים והרים יורקי אש נעשו גם לכל תועלת שתבא מהם וממילא חשיב שנעשה גם לאור ול"ד לדבר שנעשה בידי אדם שאם עשה לצורך אחר לא חשיב שנעשה לאור.